

VISSZATEKINTŐ

Mitől működik Japán?

Írta: Szita Gábor

Ezt a kérdést NAKAMURA Akira professzor tette föl és válaszolta is meg azonnal még 1992-ben, amikor jó szerencsémnek, no meg a Japán állam nagyvonalúságának köszönhetően egy hónapos tanulmányúton vettem részt a szigetországban.



Morioka

A tanulmányutat a Japán International Cooperation Agency (JICA, lásd keretes írást) szervezte. A mi csoportunk hús főből állt, és termelés szervezést tanultunk a japánoktól. Az egy hónap alatt olyan világhírű nagyvállalatok termelő üzemében tehetünk látogatást, mint a Fujitsu, a Matsushita Electric (Panasonic, Technics), az Omron, a Toshiba, a Fuji, a Daikin, stb. Voltunk a Suzuki Hamamatsu-i gyárában, és megmutattak nekünk néhány kisebb céget is, amelyek írott szerződés nélkül, szóbeli megállapodás alapján gyártanak és szállítanak percre pontosan részegységeket a nagyoknak.

Mindezeket megelőzően azonban egy hétig csak előadásokat hallgattunk. A legelső például a japán kultúráról és vallásról tartotta egy katolikus pap, bizonyos IKEDA Toshio. Vendéglátóinknak még arra is volt figyelmük, hogy mindegyikünk kapott egy kis angol-japán szótárt és egy hozzá kapcsolódó hangkazettát a japán nyelv megismerése céljából.

A legérdekesebb előadást a Meiji Egyetem nevezett

A JICA

A JICA (Japán Nemzetközi Együttműködési Ügynökség) a japán ODA program technikai együttműködés részéért felelős. Mintegy 1200-an dolgoznak a JICA Japánban működő és 84 külföldi irodájában. A JICA tevékenysége – többek között – az alábbi programokból áll:

- 1) Technikai továbbképzés program*
- 2) Szakértők delegálása*
- 3) Project típusú technikai együttműködés*
- 4) Műszeradományozás*
- 5) Fejlesztési tanulmányok*
- 6) JOCV önkéntesek küldése*
- 7) Segélyprogramok támogatása
- 8) Japán emigránsok támogatása
- 9) Katasztrófa-elhárítás

A JICA a csillaggal (*) jelzett tevékenységeket folytatja Magyarországon.

A JICA együttműködése Közép- és Kelet-Európában

A közép- és kelet-európai országokban történt rendszerváltás után a térség számára nyújtandó segítségben érdekelt országok a G24* keretein belül kezdték meg a segítségnyújtást. Nemzetközi szervezetek, többek között az IMF és a Világbank szintén szerepet vállaltak a folyamatban. A G24 határozataival párhuzamosan, 1990-től a japán kormány fokozatosan terjeszti ki az együttműködést, bevonva a programba a régió 18 országát. A Közép- és Kelet-Európának nyújtott Japán segélyprogram alapelvei

Mióta Japán 1990-ben teljes körű együttműködésbe kezdett a közép- és kelet-európai országokkal, a segítségnyújtásban az alábbi területek élveznek prioritást:

- Támogatás a piacgazdaságra történő átállásban (gazdasági

irányvonalak, termelékenység növelése, management kontroll, stb.)

- Környezeti behatások (vízszenny-nyezés, hulladék-hasznosítás, stb.)
- A gazdasági infrastruktúra rehabilitálása.

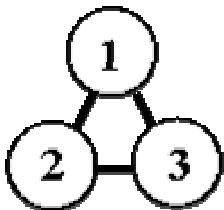
A JICA együttműködése Magyarországon

A JICA technikai együttműködési programja Magyarországon 1989-ben indult és azóta folyamatosan nőtt: 2000-ig összesen 51,54 millió USD-t tett ki.

Az együttműködés a következő területeket foglalja magában:

- Technikai továbbképzés: 2001-ig 686 magyar vett részt továbbképzésen Japánban, a Third Country Training Programok résztvevőinek a száma pedig 52 volt.
- Szakértők delegálása: 2001-ig összesen 83 szakértő.

professzora tartotta 1992 január 21-én „*A japán kormányzás és politika*” címmel. Rendkívül élvezetes és tartalmas előadásából megtudhattuk, hogy Japánban a kormány is része a gazdaságnak, vagy ahogy Nakamura úr fogalmazott, a „munkagépnek” (*Spearhead of working machine*), szemben az általános gyakorlattal, amikor a kormány a gazdaság fölött áll. Ez azonban még elégtelen lenne az ország jó működéséhez.



A címbeli kérdés megválaszolását az előadó azzal kezdte, hogy felrajzolt három kört a táblára, amivel a japán társadalmi és gazdasági berendezkedést modellezte. Mindegyik kört röviden jellemezte is.

1 **Törvényhozás (parlament):** Az általános titkos választásokon a Liberális Demokrata Párt (LDP) jelöltjei szerzik meg a legtöbb képviselői helyet. A párt – nevével ellentétben – valójában masszív konzervatív párt. Mivel a II. Világháború vége óta folyamatosan az LDP alakított kormányt, Japánban lényegében egypártrendszer működik. (Legalább is 1992-ig így volt. SzG.) Japánban nem titok, hogy a parlamenti képviselők többsége szívesen elfogad „ajándékot”, amit különböző előnyök nyújtásával viszonznak.

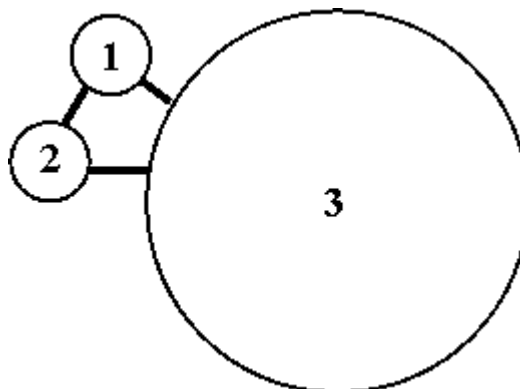
2

Nagy üzleti körök: azok a nagyvállalatok, amelyek a japán nemzetgazdaságban meghatározó erővel rendelkeznek. Ők azok, akik a parlamenti képviselőket „ajándékozzák” saját érdekeiknek megfelelően. (Az LDP támogatásának 90%-át a nagyvállalatoktól kapja.)

3

Köztisztviselői kar (államigazgatás)

Mielőtt a harmadik kör tulajdonságait is elmondta volna, Nakamura professzor letörölte, majd sokkal nagyobb átmérővel újrajazolta azt, kb. így.



Majd felénk fordult, és azt mondta: „Valójában ezek az arányok érzékeltetik az államigazgatás súlyát, befolyását Japán életére, és ez az, ami Japánt működteti.”

- Project típusú technikai együttműködés: A Magyar Termelékenység Központ Projekt.
- Műszeradományozás.

2000-ig összesen 420 millió japán yen (kb. 3,2 millió USD) értékben (ez az összeg csak a kórházaknak és egyéb intézményeknek juttatott 13 műszert foglalja magában, nem tartalmazza a többi adományt).

- Fejlesztési tanulmányok: 1990-től 2001-ig összesen 7 alkalom
- Japán Külföldi Önkéntes Szolgálat (JOCV): 1991-től 2001-ig 96 önkéntes

A JICA együttműködési potenciálja Magyarországon

Az átmeneti időszak elmúlt évtizedében Magyarország olyan feltételek kidolgozásán munkálkodott, amelyek megfelelnek a piacgazdaság támasztotta új kö-

vetelményeknek. A drasztikus struktúraváltásból eredő kettős gazdaság problémája a legégetőbb kérdés, mellyel hazánknak szembe kell néznie, de prioritást élvez az EU-csatlakozáshoz szükséges feltételek megteremtése is. Magyarországon az együttműködést igénylő területek a következők:

- Gazdaságpolitikai management (regionális fejlesztés, önkormányzati rendszer)
- Iparfejlesztés (kis- és középvállalkozások, közvetlen külföldi tőke, termelékenység)
- Gazdasági infrastruktúra fejlesztése (közlekedés, távközlés, energia)
- Szociális infrastruktúra fejlesztése (R&D, technikai oktatás, környezet)

Továbbképzések magyar résztvevői Japánban

A JICA 1989 óta fogad magyar résztvevőket Japánban szervezett továbbképzéseiben. A résztvevők, akiknek száma azóta meghaladta a hatszázat, az alábbi területeken gyarapíthatták tudásukat:

- termelékenység management,
- üzleti management,
- mezőgazdaság,
- mezőgazdasági termékek marketingje,
- környezetvédelem,
- egészségügyi adminisztráció,
- pénzügyi rendszer,
- általános közlekedési management,



A köztisztviselői kar hatalma három tényezőn alapszik:

1. Belátásuk szerint adnak ki körleveleket, értesítőket. Ugyanakkor a szabályok egy része írásban meg sem jelenik, szájhagyomány útján terjed.
2. Ők alakítják ki a hatósági árakat, amiből Japánban húszezer volt 1992-ben. Hatósági áras például a rizs, a marhahús, a repülőjegy, a taxi és a mozijegy.
3. Személyes kapcsolattartásuk átszővi a 47 tartomány, a 650 nagyváros és a 2200 kisebb település irányítását még a legkisebb dolgokban is.

Mi jellemzi a japán köztisztviselő kart, aminek japánul külön elnevezése is van: KANRIO?

- Csak a **legkiválóbb szakemberek** dolgozhatnak ebben a körben. Erre egy példa: 1990-ben 15000-en jelentkeztek államigazgatási vizsgára (szó szerint: civil service exam = közszerződési vizsga), de csak 421-nek (2,8%) sikerült átmennie. Közülük is csupán 267 főt vettek föl államigazgatási munkára, tehát a vizsgán való megfelelés nem járt azonnali alkalma-

zással. A 267-ből 200-an a Tokiói Egyetemen végeztek.

- A KANRIO tagjai nemzeti érzelműek és elkötelezettségűek, ebből (is) következően lényegében **nem korrumpálhatók**.

A japán példa alapján egy mondattal megkísérelve összefoglalni a tanulságot úgy fogalmazhatunk, hogy az önző (nagy)vállalati érdekekkel és a vele cinkosságot vállaló politikával szemben a közösség érdekeit egy nem választott, ezért kormányokon átívelő köztisztviselői kar hatékonyan képviselheti, ha szakmailag kiválóan képzett, és a közösségnek (nemzetnek) elkötelezett.

Az igazsághoz hozzátartozik az is, hogy a „három kör” kapcsolatát nem csak a korrupció, vagy a hatalmi harc jellemzi. A külföld felé például teljes egységben lépnek fel a japán érdekek mentén. Nakamura úr hasonlata erre az volt, hogy kifelé a „három kör” egyfajta Japán Részvénytársasággént (Japan Incorporation) működik.

Egy másik előadás a japán gazdaságról

Nem sok időnk maradt a japán kormányzásról és politikáról szóló eszmefuttatás megemésztésére, máris jött az újabb lehangoló előadás a japán gazdaságról.

Az előadó, KIMURA Hideo úr amúgy bevezetés képpen felírt a táblára egy számsort a japán nemzeti össztermék (GDP) fejlődéséről 1970 és 1990 között (lásd a táblázatot).

Húsz év alatt 16-szoros növekedés! Hogyan sikerült ezt elérni? Ez több okra is visszavezethető.

Először: a nemzeti jövedelem 30%-át folyamatosan beruházásokra fordították. Ezt már csak azért is könnyen teheték, mert a megtakarítások nagyon jelentősek voltak. Átlagosan elérték a 18%-ot. Közben persze a bérek is dinamikus emelkedtek. Míg egy japán család havi bevétele 1975-ben 1200 \$ volt, ugyanez 1990-re 6900 \$-ra nőtt.

Másodszor: a gazdasági szerkezetet gyorsan és rugalmasan alakították igényekhez, és megvalósították a több lábbon állást.

Harmadszor: az alulról jövő kezdeményezésekkel jelentős ésszerűsítéseket hajtottak végre.

Eközben a külföldi tőke jelenléte a japán gazdaságban minimális maradt. A 2 millió bejegyzett vállalkozásból mindössze 1200 volt külföldi tulajdonban, és az általuk befektetett tőke az összesnek csupán 1%-át érte el.

Év	mrd \$
1970	200
1973	400
1975	600
1977	800
1978	1 000
1985	1 600
1986	2 100
1988	3 000
1990	3 200

A GDP növekedése Japánban

(Sz.G.)



Tokió, Asakusa, sinto templom